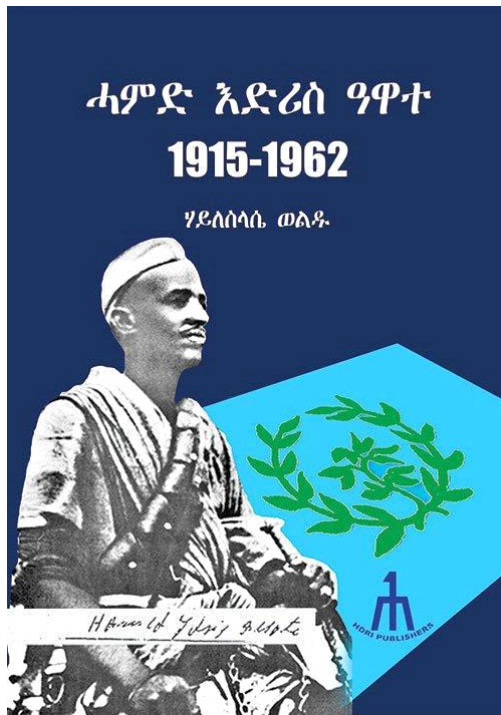

ሓምድ እድራሰ ዓዋቱ

9

ኬትባይ፡ ሀይለስላሴ ወልዱ
መተርጅማይት፡ ዓሸ ዑስማን

ግራዝማች ፋይድ ቲንገ ሎንጊ እብ ሰበት መዓላት ሓምድ እድራሰ ዓዋቱ ዲብ ልትሃጌ ክእነ ብህል ዐለ፡- “አምዕል ሐቴ እብ መረብ መረብ ተተምብዩ ግስነ፡ ዲቡ ፖሊስ ዐለው፡ ክልኦት ትርሺ ዐለ እነ። ሓምድ መክዘን አሰልሐት ፖሊስ እግል ልሀጀም ዲብ ሳትር ጸብጠ። አነ ዲብ ሐ ለዐለት እቱ እንክር ገብኦት። ብዕዳም ሰብዐት ሐ እግል ልዝመቶ ጅወ አተው ከጠልገት ለክፈው። ፖሊስ ዲብ መክዘን እግል ሊጊሶ ዲብ ልረቡሾ፡ ሓምድ ከም ለክፈ እቶም ክልኦት ምኖም ቀትለ። ለዶል ለሀ ህቶም እግል ልጋብሁነ ኢቀድረው። ለሐ ሰለሰ ረኣሰ ትገብእ፡ እት ትትከቡብ ዲብ እምባ ዱኪታ ወወልቃይት ተዐዳት። አነ ወሓምድ ህዩ አሰክ አምሱይ እንለክፍ ዐልነ። እት ደንገብ ህዩ እንዴ ሐድግናሆም ሀረብነ። ፖሊስ ኢዐሬነ ሐር ተርፈ። ለበዝሐት ወለትዘመተ ንዋይ ሰብኡ ኩነማቶም ለዐለው። እንዴ መጽአው ናይነ ቱ ከም ቤለው ሀብናሆም ቱ። ምነ ናይ መዲነት ሐዳት ሀበውነ እንዴ ሐረድናሆን በልዐናሆን።

ግራዝማች ፋይድ ቲንጋ ሎንጊ እብ ጀሀቱ፡ ዲብ ረኣሰለ ቀደም እብ ሓምድ ዑስማን ኩሉሊ ወሚርኮ ኣዲ ለትሸርሐ፡ ህቱ ምስል ብዕዳም መታሊቱ፡ ለሰላብ ሕያይ እብ ክለ ሒለቶም ክም ተሓበረው ለሐብር፡-

መጁሙዐት ሓምድ ተተምብዩ ወአውሳበ ወረው። ዲብ ፊዴ 725 ረአስ ምን ሐ ዘምተው። ለዐረዎም ሰብ ንዋይ ዲብ ዳሴ ቃተለዎም። ዲብ ቦኮ አንገፈ ለልትበሀል ቀትለው። 400 ረአስ ምን ሐ ዘምተው። ምን አመሌቲ 800 ረአስ ምን ሐ፣ ምን ዳክ ዐጃ 80 ረአስ ምን አጣል ነሰአው።

ለዶል ለሀ ረአደነ ከም ሐገልነ፣ እብራሂም በጉር፣ ደርባጃሊ ውብዕዳም ሐምሴ፣ 10ወአት እንዴ ነሰአነ ዲብ ትግራይ ዐዲ ዳዕሮ ወዐዲ ነብሪ ግሰነ ከፊተውራሪ ኢሳይያስ ለልትበሀል ሀብናሀ ወ ሰላሕ ሀቤነ። ምኑ እንዴ አቅበልነ ጀላብ ደሐን ሸብነ። ዲብ ኮነ፣ ኮይተ፣ አማይሴ፣ ግሊ ወጊገ መርባትነ እግል ነአቅሰን ንትሐርብ ዐልነ። ንዋይ ዘመትነ ወአዳም ቀተልነ።

እንግሊዝ እሊ ከም ሰምዐው፣ ምን ባረንቶ ወቢንቢነ መትርየሰ ለረፍዳም ዐሳክር ጀምዐው፣ እብ ድፋዕ ሓምድ ዲብ ልትአመር ደብር ቶምቢ-ዳ መጽአው ከእግል ልሀጀሙነ ጀረበው። ለእለን ዘመትነ 400ወአት ምስልነ ዐለዩ። ሕነ 90 ዐልነ። 70 ሰብ ሰላሕ ወ20ጃሌ። ለሐርብ ምን ሳዐት 10 ምን ገጽ ፈጅር አስክ ሳዐት 5 አምሱይ ዐለ። ዲብ ሐርብ ሕነ ተዐወትነ። ሸንከት ባርንቶ ከም ግራዝማች ፋይድ ቲንገ ሎንጊ ዲብ እስትዕማር ጥልያን እንዴ ተዐስከረ አስክ ሹምባሽ ሺመት ለበጽሐ፣ ዲብ እንግሊዝ ህዬ ዲብ ጉሊ መስኩልየት ለዐለት እግሉ ከሐሬ ለሸፈተ። ዲብ ፈደሬሽን ነፈር መጅልስ ኤረትርዩ፣ ዲብ ደንጎበ እት መደት አቶብዩ ህዬ ሙዲር ምዴርየት ለዐለ ኩነማቱ። ህቱ” አነ ምስል ሓምድ ኢትሐረብኮ ቅብላት ሓምድ ልትሐረቦ ለዐለው ምስልዬ ለዐለው ከረ ጃሊ ፍሪሪ፣ ሼክ ያሲን ሉጉሊ አሻሪ ቶም” ልብል።

ርአስ ሸፈቲት ከላላ ዐሰማን፣ እበ ዲብ ኩነመ ጀሬ ለዐለ ጀራይም ወህጁም ናይ ጀሃቱ ወአዳሙ መትቃርማይ ወወመዳፍዳይ፣ ምን አቅሰኖት መርባት ሐር ልብል የዐለ። እግል ሓምድ ህዬ ከም አግደ መትቃውማዩ ለሐርግግ እቱ ዐለ። ክልኢቶም አሮት ከናይ ጀሀቱ ሸፈቲት ትሩዳም ሰበት ዐለው፣ ክሉ ዶል ልትበአሶ ወእግል ሕድ ነው ዐለው።

ከላላ እግል ሓምድ” ምክራይክ እግል አቅዌቱ እንተ ወለመሰሉክ አስክ እለ ብራቅክም እግል እጠልቀክክም ቱ፣ እት ልብል ሓምድ እግል ክላለ “መን ከም አነ እግል አርኤካቱ ዲመ ፍንጌ እሎም ክልኡት ሐጅብክ ከም ህሌኮ ኢትቅዌ” እት ልብል እግል ሕድ ነው ዐለው። ነወየ ክልኢቶም ለአክ መሻክል እግል ኢትሰብብ ፈርሀት ምንመ ዐለት፣ ዕሪት ወዕላን ዐፎ በድረዮም ከገጽሕድ ኢገብአው።

አሮት ነፈር ሐቆ ትከረፈ ወትዘመተ፣ ለወደው መን ከም ቶም ወእተዩ ከም ህለው ሐቆ ተአመረው፣ እብ ሰበሪም ጅርበት ለለርኤ ደገጊትለ ሸፈቲት ቱ። ደበሮ ሐቱ ምነ እብ መጅሙዐት ሓምድ ለነደየ ደገጊት ክም ተ እድሪስ ማሕሙድ ሸርሕ።

ተለች ትግሬ፣ ናረ፣ ወሐበሽ፣ መሳሪ፣ አው ልባስ እንዴ ሐዘው ምን በርከ ዲብ ጋሽ ልግባእ ወሰቴት አስክ ዐዶም ገይሶ ወለአቀብሎ፣ ሸፈቲት ኩነመ ከፋፎም ዐለው፣ ሰላብ ሕያይ እት ልብሎ ሰላዲ ልግባእ ወለዐጀበዮም ሓጃት ነስኦ ምኖም። ልባስ ጀዲድ ሐቆ ብእቶም እንዴ መልጠጠው ምኖም ልብብሶም ለባሊ ለለአለቡሶም ከልትዳጎኖም ዐለው።

ክእነ ለመሰል ጀራይም ለወደው ሸፈቲት ኩነመ ዲብ ቀበት ደበሮ ሰበት ዐለው፣ ላሊ አንደድናሀ። ደበሮ ምን ተሐት ተኮምብዩ ወኩሉኩ ለህሌት ቀርየት ተ። ዲብ ለዐለት ሰለሰ ሰልፍ ምን ሐ እንዴ ዘምትነ ጋሽ ትደሬኔ። ሬድአት ኩነመ ሰበት ዐረውነ ለሐ እንዴ ሓለፍነ ተሓርብነ ምሰሎም፣ ከሰለሰ ቀተልነ ምኖም። ምሰልነ ሐመድ ፎረ፣ መሐመድ ያሲን፣ አጋር፣ ዑሰማን ሎንጊ፣ ወሃርዲ፣ መሐመድ ፋይድ፣ ደብቲት ሓምድ፣ አሰናይ ሾኮ ወብዕዳም ዐለው።

ለዶል ለሀ ደውደው እብ ዴሹ ዐሬነ። እንዴ ፈትሽ ዐለ ዲብ ባሕር ዲብ ኮርበዩ ሰበት ዐሬነ ትሓረብናሀ። ለሐርብ ለገብእ እተ ዐምዕል፣ ሓምድ ጣግየት ደውደው ለአውደቀ እተ አምዕል ዐለት ልብል።

አምዕል ሐቴመ ስስ ሸፍታይ ኩነመ ምን ማርየ ዐድ ገብር፣ ጉማይ ሳቦት፣ ወብሽ ለልትሀበል አካናት ሴዕ ሰልፍ ሐ ዘምተው። እግል ኦሮት ዑመር ለልትሀበል ተላይ ቀትለው ከጌሰው ለትብል ሐብሬ ዲብ ከረ ሓምድ ከም በጸሐት፣ እተ ዶሎም ቀንጸው። ምሰል ሓምድ ለዐለው እድሪስ ማሕሙድ ወዑሰማን ሎንጊ ዲብለ ትፈናተ አምዕሎታት ለሀበወ ሐብሬ፣ ገሌ ምነ ዘምተው እንዴ ቀትለው ለተዘመተ ንዋይ ከም በልሰው ሐበረው። እድሪስ ማሕሙድ፦

ከረም እንዴ አንበተት በሐር ሴቲት ማይ ሰበት ትመልአት፣ ዲብ ሻርበነ ወነሐምብስ እቱ ተዐዴነ። ዲብ ነአትአሰር ሐሬናሀም። ለሐ ለሰጋደት እንዴ ኩብደት እተ ፍንጌ ክልአት ደብር ዲብ እንቶም ዐሬናሀም። ለአካን ሰዐር ዳሊ ሰበት ዐለ እተ ኢርኤተነ። አነ ወከላሳ ወዑብደለ ሰኒ እንዴ ትገፍተአነ እንታብዶም ዐልነ። አርብዐት ነፈር እብ ሰልሐም ግራለ ሐ፣ ክልአት ህዬ ምን ቀደመ ዐለው፣ ሰልሲትነ ዲብ ግረ ለዐለው ለከፍነ ወክሎም አውደቅናሀም። ለተርፈው ሀርበው። ከረ ሓምድ ቀደም ሓልፋም ዐለው። ሐ ዲብ ሰብእ በለሰናሀ ቤለ።

እብ ሰበት እሊ ዑሰማን ሎንጊመ ምን እድሪስ እበ ኢትትፈንቴ ክእነ ሻርሐ ዳገመ፦

ዲብ ጉማር ምን እንሰር ሴቲት ቱ፣ ሸፈቲት ኦሮት ተላይ እንዴ ቀትለው ሰማን ሰል ምን ሐ ናይ ተኮምብዩ (ናይ ውላድ ማርየ) ዘምተው። ዲብ መዐደይ ሴቲት ብዕራይ እንዴ ሐርደው ወዐለው ወትመየው። አደሐ ትበገሰው። አሰሮም እንዴ ገብአነ ዲብ ወልቃይት ዐሬናሀም። አርብዐት ቀተልነ ወሓምሳይ እንዴ ዘብጥናሀ እብ አሰ ሀርበ። ለተርፈው ሰለሰ ፈግረው። አርበዐት መንዱቅ ነስኦ ከለሐ በለሰናሀ። እበ መጽአት እበ ገበይ ዲብ ትሰዴ ተኮምብዩ ዐደ አቴት።

ዑሰማን ሎንጊ፣” ወለ ምን ሓምድ ከም ትፈንቴነ ለሰላብ ሕያይ ለአተላሌ ሰበት ዐለ፣ ሐቴ ለኢእትረሰዐ ጋሪት ህሌት ልብል።

ሰብ ታውዳ ኦሮት ወድ ሐበራ-ዳ ሰበት ቀትለው። መርባት እግል ነአቅሰን ክልኦት ነፈር ቀተልነ ወ20 ረአሰ ምን ሐ ዘመትነ። ጊናሌ ኦብጽሐናሀ። ምናተ ሰብ ታውዳ እንዴ ዐረውነ ዘብጥ ፈትሐው እትነ ከምስሎም እት ንትሓረብ። ኦሮት ወለት ኩነመ ለፈተ ሕጻን ናራይ ወድ ሳንቶርተ። ምን ሰፈሩ ዲብ ለአቀብል ለሐ ሰበት አሌለዩ። ዲብ ታውደ እንዴ በልሰዩ ሰብአ ሰለመዩ።

ዝሉም ወዛልም ክሎም ለሰላብ-ሕያይ ለሰበቦዩ ደግሸ አጊድ እግል ልባልሕው ኢቀድረው ዲኢኮን። ሕድ ዲብ ለሐሙ ክሎም እብ ሰብብ እንግሊዝ ጀራይም በዝሐ ወሰላም ወመሰኩበት ከም ተሐገለት ለአተፈቆ። “እንግሊዝ ፍንጌነ እቢ እንዴ አሳወረት አትበአሰተነ። ህተ ሸፈቲት ምንዲ ትራቅብ። ለአጅረመው ምን ተሓክም ወትክርዕ ምዶል ክእነ ወገብአ! ደምነ ኦሮቱ ማሚ ቀደሞም ዐድነ ሰላም ዐለት። አዳም ምን ኣው ዲኢኮን ምን ከምሰልሁ አዳም ፈርህ ኢዐለ። “እት ልብሎ እንግሊዝ ለሐሙ ዐለው።

ጀህት ኩነመ እንግሊዝ ለሰላብ-ሕያይ ለአትናይቱ ዐለ ዲኢኮን ከርዑ ዩዐለ። ለትግሬ ጥለግ ለአዘቤ ዲቦም እንዴ አንቤ እንሸክዩ። ትግሬ ከም ምራዶም ሱዳን ለአቱ ወፈግሮ ሰበት ዐለው ዲብ ለአዘቤ እቶም ዐለ። እብ ወለት ገበይ ህዩ ዲብ ከረ ሓምድ በጽሕ ዐለ።” ልብሎ እት ህለው። ከረ ሓምድ “ኩነመ ለእለ ወደው እንዴ ወደው ዲብ ሐን ሕኩመት ዲብ ልትከተሎ ልትሓረቡነ ለህለው። ሴድያይ ረክበው አጅአረው። ንኡሸ ኢልብሎ ወድግለል ሸዑብ ለዐዘቦ” ልብሎ ዐለው።

ዲብ ቀቢለቱ ሰኒ ልትሰማዕ ለዐለ ፋይድ ቲንገ ሎንጊ። ምናም ለትትፈንጌቱ ቀድየት አርድ ሀረሰ። “ እንግሊዝ ናዝራት ናረ ወቢንግምር እንዴ አትናየተ ምስሎም ሰበት በጥረ ሰላብ-ሕያይ ዝያድ እግል ልትኬለም ቀድረ። ቤለ። እግል እንግሊዝ ወናዝራት ሸኬ። ዌድያዩ ህዩ ሓምድ ቱ ዐለ እንዴ ቤለ ለአትዐግብ።

እንግሊዝ ዲብ ኤረትርዩ 10 ሰነት ከም ወደ እንዴ ኢገይሰ። ሸዑብ እግል ልትፈናጌ። ዲብ ባርንቶ ምስል ሸክ አረይ። ዲብ ከረ ከረን ወአቁርደት ምስል ከረ ዐለ ራድኣይ ወሓምድ ፈረጅ እትፋቅያት እንዴ ወደ እብ ስቱር ሰላሕ እንዴ ህበ ለሰላብ ሕያይ እግሉ አትበገሰ።

ቢንግምር እብ ንዋዮም ዲብ አርድ ጋሽ በይኖም እግል ልንበሮ እንዴ ሐዘው ቱ ምስል እንግሊዝ እንዴ አተፈቀ ዘምቱነ ወቀትሉነ ዐለው። ሓምድ ህዩ ናረ ወቢንግምር እንዴ ትታለ ሸዑብ ኩናመ ቀትለ ወዘምተ።

ሰልፍ ምስል ናረ መጎሎ ሰኒ ዐልነ። ሐር ሳኪን ኩነመ ሐቆ በዴት አርድ ረክቦ አምሰለው ከምስል ቢንግምር ትሓበረው። ማርያ ጸላም ወማርያ ቀያሕ ምስሎም። አነ ሹም ድን ሰበት ዐልነ። ኩሉ አምር። እንግሊዝ ቱ ለሰላሕ ለሀይቦም ዐለ።

እሊ ሐምያት እሊ እበ ከሰሰ። ለቆሎም ሀበው ዲብ ሐቱ አካን ወወቅት ገጽ ሕድ እንዴ ገብአው ሰበት ኢሀበው። እለ ሐብሬ እለ ናቅሰት እግል ተሀሌ ትቀድር። ህቶም ክመ ሐበረው። ለቀትል ከም በዝሐ። ፍንጌ ክልኦት ለትመቃወመት መፋሀመት

ገብአት። ዲብ ሕሊል ባርንቶ ብዕራይ ጸሊም ተሐረደ። ዕሪት ገብአት ወሰላም መጽአት። ኩነመ ወቢንግምር ምስል እግል ለንበሮ አንበተው።

እድሪስ ማሕሙድ፣ እለ እብ ጅህድ ብዙሕ ለትረከበት ሰላም እበ ከሰሰ።”ሕድ እግል ኢንውረር ከረ ፋይድ ቲንገ ሎንጊ ወሽክ አረይ ለዐለው እቱ። ሐቆለ ናይ ደንጎበ ወቅት እንግሊዝ 1951 እበ አፍገረቱ አዋጅ ዐፎ ዕሪት ገብአት። “ቤለ። ዲቡ ለዐለ ዲብ ዕሪት ተረት ዐባይ ለዐለት እግሉ ፋይድ ቲንገ ሎንጊ ህዩ” እት ሰነት 1950 ለከሰሰን ወካይል ሸዑብለ ባካት ዲብ ሕሊል ባርንቶ 10 አምዕል ትጀምዐን። ብዙሕ ናቀሽነ ወሰላብ ሕያይ እግል ልብጠር አተፈቅነ” ልብል።

ሸዑብ ኖሰኖሱ ሕድ እት ወርር እዳረት እንግሊዝ ኢተአትዓሬ ወኢትከርዕ ትም እት ትብል ተአተቅብል ዐለት። እምበለ ዲብ ሰልጠት እሰትዕማር ህሌኮ እግል ሊበል ምን ቃልሰ ወድዩ ለዐለ ለኢትሰርገለ ህጁማት። ሐቱ ኢወደ። እት ደንጎበ ሸዑብ ቱ ኖሱ መሻክሉ እንዴ ፈረገ እግል ልባልሐ ሕበር ህድገ ከሰላብ ሕያይ ከም ለአክትም ወደ።